

Članak Donalda Hejza, glavnog zamjenika visokog predstavnika o liberalizaciji telekoma

Ovih dana se vodi debata u vezi sa time kako na najbolji način bh. građanima i firmama u ovoj zemlji osigurati konkurentne usluge u oblasti telekomunikacija po konkurentnim cijenama. Smatram da je to dobra stvar; građani ove zemlje moraju biti bolje informirani o svim aspektima ovog pitanja. Telefonski pozivi unutar zemlje kao i telefonski pozivi iz zemlje su suviše skupi za potrošača i suviše skupi za firme koje pokušavaju da ostvare profit. Svi znamo da se to mora promijeniti ukoliko želimo da se ekonomija obnovi. Potrošači za ove usluge plaćaju mnogo više nego što trebaju i više od bilo kojeg od njihovih susjeda negdje drugdje u istočnoj Evropi. Kao što je direktor VW nedavno istaknuo, razlike u troškovima poput ovih sa kojima se suočavaju u Bosni i Hercegovini, predstavljaju destimulans investicijama te otvaranju novih radnih mjesta – bez ekonomičnih i efikasnih telekomunikacijskih usluga, firme neće vršiti ulaganja u Bosni i Hercegovini. Preduzeća za telefonske usluge svuda pružaju uslugu koja je od ključnog značaja za gotovo svaku firmu i za svaki aspekt komercijalnog razvoja.

Da pojasnimo jednu stvar. Bez obzira na to šta neki mogu reći kao protuargument, činjenica je da tri provajdera telekomunikacijskih usluga u BiH vode krajnje profitabilne monopole svaki na svom području a to rade na račun svojih pretplatnika – vas, prosječnih građana ove zemlje i malih i srednjih preduzeća koja su od odlučujućeg značaja za ekonomski oporavak ove zemlje. U 2001.godini, ova tri telekom operatora su zajedno zabilježila sveukupni profit u iznosu većem od 150

miliona KM. Ne osporavajući potrebu bilo koje firme da ostvari profit u BiH, ipak smatram da bi vrijedilo zapitati vlasti, pod čijom su kontrolom ove firme, šta rade sa ovim profitima. Jedno pitanje koje bismo svi trebali postaviti je sljedeće: u ovakvom trenutku kada nam je potreban ekonomski razvoj zašto bi vlasti ostvarivale profite? Zar ne bi imalo više smisla da se smanje troškovi za prosječnog građanina i investitora tako da bi se novac mogao trošiti na razvijanje ekonomije – ne vlasti? Na otvaranje novih radnih mjesta a ne samo na još veći birokratski aparat koji blokira ekonomske arterije ove zemlje?

U jednom obavještenju objavljenom prošle sedmice, BH Telecom je potvrdio činjenicu da su visoki troškovi telefonskih poziva u zemlji odvratili dolazak investicija u BiH te otežali bh. firmama da budu konkurentne.

BH Telekom je iznio argument da 50.000 preduzeća koja su pretplatnici njegovih usluga ne predstavljaju prioritet BH Telecoma. Prioritet predstavljaju pojedinačni pretplatnici. Ovo je njihovo stajalište i na površini zvuči racionalno, međutim, u stvari je besmislica. Pogledajmo činjenice – kad bi svako od ovih 50.000 preduzeća, čija je konkurentnost umanjena zbog visokih cijena telefonskih poziva, otvorilo samo jedno novo radno mjesto, to bi značilo 50.000 manje nezaposlenih bh. građana. Ove firme ne mogu otvarati nova radna mjesta sve dok ne budu konkurentne. A jedan od razloga zbog kojih nisu konkurentne jeste da preduzeća u sektoru javnih usluga kao što su telekom operatori u BiH naplaćuju previše a nivo usluga je nezadovoljavajući. Ali čak da ovo i nije tačno, da li oni doista pomažu prosječnom građaninu – pretplatniku svojim lošim uslugama i subvencioniranim cijenama za lokalne pozive? Sjetite se koliko su visoki troškovi vaših mobilnih telefona – najviši u Evropi!, razmislite o nedovoljnoj internet podršci te činjenici da je teško dobiti telefonsku uslugu. Dakle, ukoliko se povjeruje u njihov argument, gdje onda troše svojih 150 miliona KM koji “idu u korist građanima”?

BH Telecom također tvrdi da je tržište telekomunikacija u ovoj zemlji već liberalizirano, te da tri telekom operatora ne uživaju monopolistički status na svojim tržištima.

Pa, činjenice govore same za sebe, možete li onda izabrati između tri provajdera ili samo jednog? Ukoliko nemate izbora onda tržište nije liberalizirano i oni još uvijek drže monopol u regionu.

Telekom Srpske daje najniže cijene poziva za Srbiju. Pokušajte iskoristiti ove niske cijene iz Sarajeva. Pretplatite se na Telekom Srpske. Možete li? Ne, ne možete. Pokušajte se pretplatiti na BH Telecom, koji ima najniže cijene usluga za Hrvatsku, bilo u Mostaru ili Banja Luci. Ne možete jer su oni "pod ključem" za taj region i nisu zainteresirani za otvaranje tržišta na cijelom prostoru zemlje.

Cijene koje ova tri operatora naplaćuju za pozive unutar BiH uveliko variraju. Na jednom liberaliziranom tržištu, oni bi bili primorani da se natječu i zbog toga bi njihove cijene bile gotovo jednake. Jer ukoliko bi jedna firma naplaćivala niže cijene onda bi se potrošači u velikom broju pretplatili na usluge te firme i napustili njene skuplje konkurente. Ali ova tri operatora u BiH nemaju konkurenata unutar svojih tržišta, tako da je određivanje cijena od strane istih često proizvoljno.

Na drugim mjestima u Evropi, sektor mobilne telefonije je profitabilan sektor, koji se širi, konkurentan, slobodan za sve. Samo da bi vas privukli da postanete pretplatnik na šest mjeseci, operatori će vam ponuditi atraktivne pakete po jeftinijoj cijeni – i besplatan ili gotovo besplatan mobilni telefon! Da li se takvo što dešava u BiH? Ne. Zašto ne? Zbog toga što ova tri telekom operatora uživaju monopolistički status na svojim tržištima. Ne *moraju* vam ponuditi ništa, jer nemate izbora. Na vašem području vam je na raspolaganju samo jedan provajder ovih usluga.

Potpuna liberalizacija tržišta primorava operatore da promijene način na koji posluju. Moraju postati efikasniji i transparentniji. Moraju biti u stanju da tačno opravdaju svaku jedinicu cijene u svojoj usluzi. Na primjer, moraju znati tačnu cijenu poziva iz mjesta A u mjesto B. U BiH, telekom operatori nemaju odgovarajuće sisteme da bi to uradili. Kada govore o uslugama koje se pružaju "ispod cijene" oni nagađaju koja je stvarna cijena. Zbog toga je CRA (Regulatorna agencija za komunikacije) postavila zahtjev telekom operatorima u BiH da uvedu odgovarajuće sisteme za obračun cijena u toku sljedeće tri godine. Na liberaliziranom tržištu nije potrebno da regulatorni organ određuje nešto poput ovog – firme to ionako rade jer to predstavlja osnovnu komponentu operativne efikasnosti.

Sada je u toku debata u vezi sa liberalizacijom firmi iz sektora javnih usluga u BiH. To je dobra stvar. Cilj ove debate je da se osigura da vlasti shvate da moraju početi da pružaju bolje usluge bh. potrošačima – uključujući i mala i srednja preduzeća koja predstavljaju ključ za stvaranje prosperiteta i otvaranje novih radnih mjesta. Ne sumnjam da će veoma brzo telekom operatori uvidjeti da njihova profitabilna budućnost zavisi od pružanja konkurentnih usluga, sa konkurentnim cijenama, njihovim potrošačima. U međuvremenu, oni naplaćuju previše a pružaju premalo. Ne dopustite im da vas zavaraju, oni ostvaruju profit ali taj profit ne ide vama.